

ZLOMEK RUKOPISU KANONICKÉHO PRÁVA Z RAJHRADSKÉ KNIHOVNY

Jindra Pavelková

V létě roku 2006 byl v Knihovně Benediktinského opatství Rajhrad nalezen zlomek rukopisu kanonického práva z přelomu 8. a 9. století, konkrétně jeho část Epistola Episcoporum Tarraconensium ad Hilarium papam, psaného karolinskou minuskulí. Jedná se o jeden z nejstarších rukopisných zlomků na Moravě a rozhodně nejstarší v rajhradské knihovně, do jejíhož fondu mimo jiné patří také druhá nejstarší celá kniha na Moravě, tzv. Martyrologium Adonis.¹ Nově nalezená část pergamenového rukopisu se nachází na výtisku knihy *Der in Verfertigung Allerhand Schreiben Stets-bereite und vielermehrte Secretarius* vydané roku 1710 v Norimberku.²

Tento nález není zajímavý pouze stářím či obsahem rukopisu, ale také tím, že se tento nalézá na knize vydané na počátku 18. století. V této době již nebyvalo obvyklé „opravovat“ vyzby knih za použití starých rukopisů. Zdá se nepravděpodobné, že by se rukopis na vazbu této knihy dostal až v rajhradském klášteře. A to nejen proto, že žádné starší soupisy rukopisů neodkazují na takto starý rukopis kanonického práva ani jeho části,³ ale především z toho důvodu, že v 18. století působilo v Rajhradě několik významných historiků (např. B. Pitr), kteří by si již byli hodnoty takového rukopisu vědomi.

Rukopis se na vazbu norimberského tisku dostal dříve, než tato kniha přešla do držení rajhradských benediktinů. Podle záznamů na předním přidešti byl tisk v 18. století v majetku rodiny pánů von Krisch (Kříž). Do jejich držení se spis dostal roku 1744, kdy jej patrně získal Daniel Josef Ignác von Krisch. Otázkou ovšem zůstává, zda se rukopisný zlomek dostal na vazbu knihy u některého z předchozích majitelů, a nebo přímo u pánů von Krisch.

Nejprve bychom si měli ve stručnosti uvést něco o prvním nám známém majiteli tohoto díla Danielovi Josefovi Ignácovi von Krisch a jeho rodině. Prvním známým členem tohoto rodu byl Kryštof von Krisch, který se stal v době třicetileté války obráncem města Jihlavy proti Švédům.⁴ Mezi šlechtu povznesl rod dvorní se-

---

¹ MZK Brno, R 388.

² Knihovna Benediktinského opatství Rajhrad (dále jen R), sig. P.I.cc.27.

³ Poměrně podrobný soupis rukopisů a jejich částí přinesl koncem 18. století rajhradský knihovník a archivář Alexius Habrich. (MZA Brno, E 6 Benediktini Rajhrad, sig. F a 15.

⁴ MZA Brno, A 12 Reversy k zemi 1633–1769, kart. č. 35, i.č. 22, sig. 22/1.

kretář Daniel Josef Ignác von Krisch (zemř. 26. 2. 1711),⁵ který dosáhl roku 1700 povýšen do rytířského stavu.⁶ Z početného Danielova potomstva se v jeho stopách zemského úředníka vydal zejména syn Václav Maxmilián (zemř. 8. 4. 1745),⁷ který zastával úřad nejvyššího zemského písaře.⁸ Úředníkem Moravského tribunálu byl pak vnuk Daniela Josefa Ignáce stejného jména (zemř. 8. 2. 1780),⁹ který nás z hlediska nalezeného zlomku bude zajímat nejvíce. Právě jeho podpis se totiž nalézá na předním předešlé výše jmenované knihy. Záznam o této knize nalezneme také pod číslem 227 v jeho pozůstalostním soupisu knihovny z 6. března roku 1780.

V tuto chvíli si dovolím malou odbočku ke knihovnám pánů von Krisch. V pozůstalostních inventářích jsou soupisy knih dochovány u tří pánů této rodiny. Obou Danielů Josefu a také u Karla Emanuela, jednoho ze synů Daniela Josefa Ignáce staršího. V případě soupisu knih z pozůstalosti Daniela Josefa Ignáce staršího se jedná o dvacetitřístránkový seznam z 4. července roku 1711,¹⁰ ve kterém jsou knihy zaznamenány v takovém pořádku, v jakém se v knihovně nalézaly. Seznam je rozdělen na jednotlivé části, označené velikostí knih (In quarto, in folio). U knih není ovšem uveden přesný název, autor či místo a rok vydání. Objevuje se zde pouze prosté pojmenování knihy, např. Biblia bohemica, Cosmographia Latina, Antiquorum Jus Moravicus a pod. Zda se mezi jednotlivými tituly nalézají i nějaké rukopisy není tedy možné zjistit.

U soupisu knih z pozůstalosti Karla Emanuela von Krisch (zemř. 17. 10. 1710),¹¹ před sebou máme prostý výpis knih z 8. července roku 1711¹² s uvedením jejich ceny. Z knihovnického hlediska je zajímavé, že se tu a tam objevuje i autor, je uveden počet svazků. Třídění knih podle jejich velikosti ovšem chybí.

Třetí z inventářů zachycuje stav knihovny v okamžiku úmrtí Daniela Josefa Ignáce mladšího a je z 6. března roku 1780. V tomto případě před sebou máme třicetitřístránkový soupis knih. Celkem obsahuje 510 knih nejrůznějších titulů.

---

⁵ Radimký, J.: C 2, Tribunál – Pozůstalosti 1636–1783. Dílčí soupis. B.md., sig. K 30.

⁶ Tamtéž, sig. 22/2, A 2 Akta šlechtická – 1419–1864, sig. R 58, Siebmacher, J.: Grosses und allgemeines Wappenbuch in einer neuen, vollständig geordneten und reich vermehrten Auflage mit heraldischen und historisch-genealogischen Erläuterungen. Vierten Bandes Zehnte Abteilung. Der Mährisches Adel. (beg. H. Edel von Kadich, fort. C. Blažek). Nürnberg, 1899, s. 749.

⁷ Radimký, J.: C 2, Tribunál, sig. K 133.

⁸ Siebmacher, J.: Grosses und allgemeines Wappenbuch..., s. 749.

⁹ Radimký, J.: C 2, Tribunál, sig. K 167.

¹⁰ Tamtéž, sig. K 30.

¹¹ Tamtéž, sig. K 31.

¹² Tamtéž.

Tak jako u jeho dvou výše zmíněných příbuzných, převažuje i v knihovně tohoto pána především právníká literatura. Vedle této se zde ovšem setkáváme rovněž např. se spisy Tacita či Cicera. Vzhledem k tomu, že nás právě tento seznam zajímá z hlediska objeveného zlomku nejvíce, podívejme se na něj poněkud podrobněji. Oproti předchozím soupisům zde nalezneme podrobné popisy knih. Vedle autora nacházíme v inventáři také místo a rok vydání. Bez těchto údajů je jen velmi málo položek, u některých z nich se dá ovšem uvažovat o tom, že se jednalo o rukopisy. Soupis dokonce uvádí i tu skutečnost, že je dílo anonymní. Ovšem ne vždy se můžeme spolehnout na to, že je název díla uveden přesně, mnohdy se může jednat spíše o uměle vytvořené označení. V rámci tohoto soupisu se mi podařilo nalézt 47 knih vydaných na území našeho státu, konkrétně 34 v Praze, 7 v Brně, 5 v Olomouci a jednu knihu z Litomyšle. V češtině je uvedeno několik titulů. Vedle Zrcadla slavného markrabství moravského od Bartoloměje Paprockého z Hlohol ve vydání z roku 1593 zde můžeme najít především zemská práva Markrabství moravského a Království českého, ale v těchto případech se jedná spíše o rukopisy těchto děl, neboť jinak velmi podrobný soupis neuvádí ani místo ani rok vydání.

Jak bylo již uvedeno výše, právě Daniel Josef Ignác mladší von Krisch byl majitelem norimberského tisku, na jehož deskách se nalézá nalezený rukopisný zlomek. Vzhledem k tomu, jak pečlivý a podrobný byl (naštěstí pro nás) pozůstalostní soupis jeho knihovny, nedalo nám velkou práci nalézt v něm pod číslem 227 hledanou knihu. Doba, po kterou byla kniha v majetku pana Daniela Josefa je tedy vcelku zřejmá. Vedle podpisu na předešlé je uveden také rok 1744¹³ označující datum, kdy Daniel knihu získal. Do jeho vlastnictví patřil tisk až do jeho smrti 8. února roku 1780¹⁴ a samozřejmě až do března téhož roku, kdy byl sestaven výše zmíněný inventář.¹⁵ Po tomto roce informace o knize mizí. Dědičkou Daniela Josefa Ignáce mladšího se stala jeho dcera Aloisie, které bylo v okamžiku úmrtí jejího otce třináct let. Vzhledem k tomu, že údaj z pozůstalostního inventáře Daniela Josefa o jeho dceři, je také jediným nevíme, co se po roce 1780 s knihovnou stalo. Poručníky Aloisie von Krisch byli stanoveni její matka Aloisie rození Šebířová z Chropyně a Jan Antonín von Grimm.¹⁶ Jan Antonín ovšem zemřel již o tři roky později a v jeho pozůstalosti se již žádné informace o Aloisii von Krisch nenalézají.¹⁷

¹³ R, ig. P.I.cc.27.

¹⁴ Radimský, J.: C 2, Tribunál, sig. K 167.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Tamtéž, fol. 16.

¹⁷ Radimský, J.: C 2, Tribunál, sig G 93.

Po roce 1780 mizí tedy rovněž zprávy o Danielově knihovně a především o norimberském tisku se zlomkem na vazbě. Otázkou je, jak dlouho trvalo, než kniha přešla do držení rajhradských benediktinů. Zajímat nás samozřejmě může také to, zda byla kniha a možná i celá Danielova knihovna v držení jiné osoby či zda benediktini získali jen tento tisk.

Abych se pokusila odpovědět na tyto otázky, bylo nutné porovnat pozůstalostní inventář Daniela Josefa Ignáce mladšího von Krisch s lístkovým katalogem benediktinské knihovny z 19. století. Podařilo se mi zjistit, že z knihovny Daniela Josefa Ignáce mladšího přešla do Knihovny Benediktinů Rajhrad zhruba jedna třetina knih. Alespoň se mi tuto jednu třetinu podařilo dohledat ve výše zmíněném lístkovém katalogu. Bohužel nalezené knihy až na jednu neobsahují žádné vlastnické poznámky, které by ukazovaly na to, že byly opravdu v držení některého z členů rodiny von Krisch a že se tedy nejedná o tytéž výtisky daných knih, které rajhradští benediktini získali jinou cestou. Toto je tedy odpověď na první námi položenou otázku. Do rajhradské klášterní knihovny přešla zhruba jedna třetina knih, která je doložená v držení Daniela Josefa Ignáce mladšího von Krisch.

Z této informace by se také dalo usuzovat na to, že celá knihovna buď zůstala po Danielově smrti v držení jeho dcery, o které ovšem nic dalších nevíme, nebo přešla opět v celku do držení třetí osoby, od její část získali rajhradští benediktini. Na tuto skutečnost by mohlo odkazovat také to, že mezi onou jednou třetinou knih z Danielovy knihovny jsou vedle norimberského tisku s rukopisem na vazbě také např. Zrcadlo slavného Markrabství moravského od Bartoloměje Paprockého z Hlohov z roku 1593,¹⁸ či kniha Cypriana Soara *De Arte Rhetorika*, který byla vydána roku 1698 ve Vídni v tiskárně Jana Konráda Ludwiga.¹⁹

Shodou okolností se nalézá na stejném regále jako *Secretarius* a i v tomto případě nalezneme na jeho vazbě zlomek rukopis, ovšem podstatně mladšího data. V této knize nenajdeme podpis Daniela Josefa Ignáce mladšího ale jeho strýce Samuela Řehoře, dalšího ze synů Daniela Josefa Ignáce staršího. Podpis, či spíše podpisy, pocházejí patrně z mladších let tohoto člena rodiny von Krisch. Ovšem rovněž tato kniha byla v majetku Daniela Josefa Ignáce mladšího a je zaznamenána pod číslem 442 v jeho pozůstalostním soupisu.

Můžeme tedy soudit, že si benediktini z knihovny Daniela Josefa Ignáce mladšího von Krisch vybrali takové tisky, které je nějakým způsobem – ať již obsahově, nebo z hlediska vazby – zajímaly. Další otázkou, která patrně nikdy nebo zcela bezpečně zodpovězena je, zda část knihovny rodiny von Krisch přešla do majetku rajhradských benediktinů hned po roce 1780, či až po delším čase. To, že se do

---

¹⁸ R, sig. L I bb 30a.

¹⁹ R, sig. P.I.bb.11.

Rajhradu dostala celá jedna třetina knihovny, by ukazovalo spíše na skutečnost, že se tak stalo někdy krátce po roce 1780. V opačném případě by se totiž dalo předpokládat, že by knihovna byla v pozdější době – vzhledem k tomu, že její dědička Aloisie byla v době úmrtí svého otce třináctiletou dívkou, a dále z pramenů mizí – rozdělena mezi více držitelů. Na druhou stranou ovšem, z dějin rajhradské knihovny víme, že na konci 18. století jí nebyla věnována patřičná péče, klášter měl navíc finanční potíže. Částečný rozkvět knihovny nastal koncem 18. století, tedy v době, kdy byl ve funkci archiváře Alexius Habrich.²⁰ O opravdovém rozkvětu můžeme ovšem hovořit až v letech 1820–1832, kdy se o knihovnu staral Victor Šlosar.²¹ Zdá se tedy více pravděpodobné, že část knihovny pánů von Krisch přešla do Rajhradu až někdy v těchto letech.

Jisté je pouze to, že v rajhradském repertáři, který byl kolem poloviny 19. století pro knihovnu sepsán, již knihy uvedeny jsou a do konce století pak každá získala ještě svůj lístek v katalogu knihovny. Z výše uvedeného repertáře nelze ovšem zjistit, kdy se knihy do knihovny dostaly ani, zda se jich zde z majetku pánů von Krisch nenalézají více, než se mi podařilo určit srovnáním lístkového katalogu knihovny s pozůstalostním soupisem Daniela Josefa Ignáce mladšího von Krisch. Repertář byl totiž sepsán až v polovině 19. století a uvádí knihy tak, jak po sobě následují na regálech v knihovním sále a ve skladu. Kromě přírůstkového čísla, které ovšem bylo knihám přiděleno právě při psaní tohoto repertáře, se zde nalézají již jen autor a název dané knihy a také její tématické zařazení. Nenalezneme zde ani signaturu ani způsob nabytí knihy.

Jak je tedy z výše uvedeného patrné, zůstávají téměř všechny otázky ohledně norimberského tisku z roku 1710 s rukopisným zlomkem na vazbě a jeho cesty do rajhradské knihovny buď zcela nezodpovězené, či zodpovězené jen částečně.

Na tomto místě bychom se také měli zmínit o tom, že páni z rodiny von Krisch měli k rajhradskému klášteru poměrně blízko. Na to ukazuje také skutečnost, že mezi rajhradské benediktinské mnichy vstoupil pod řeholním jménem Václav roku 1736 Jan Antonín von Krisch.²² V době, kdy byl přijat za novice, mu bylo dvacet let. O dva roky později složil věčné sliby, ale již v roce 1741 zemřel.²³

---

²⁰ Hoffmannová, J. a kol: Bibliografický slovník archivářů českých zemí. Praha 2000, s. 200.

²¹ Tamtéž, s. 632–3.

²² MZA Brno, E 6 Benediktini Rajhrad, sig. F b I.–II., fol. 4.

²³ Tamtéž, sig. A e 13.

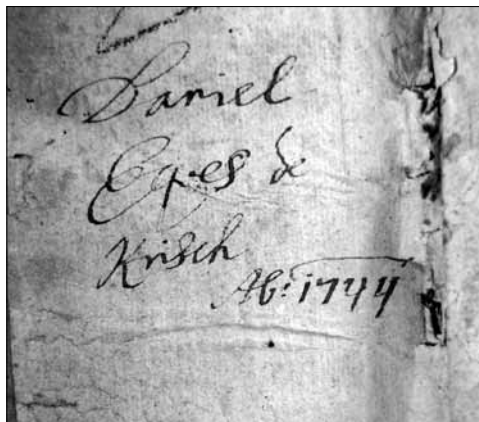
Obrazová příloha

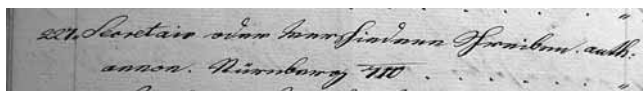
Obr. 1: Zlomek rukopisu kanonického práva na vazbě tisku vydaného v Norimberku roku 1710 (R, sig. P.I.cc. 27)

Obr. 2: Titulní list knihy *Der in Verfertigung Allerhand Schreiben Stets-bereite und vielvermehrte Secretarius* vydané v Norimberku roku 1710 (R, sig. P.I. cc. 27)

Obr. 3: Přední přídešti knihy *Der in Verfertigung Allerhand Schreiben Stets-bereite und vielvermehrte Secretarius s podpisem Daniela Josefa Ignáce mladšího von Krisch (R, sig. P. cc. 27)*

Obr. 4: Záznam č. 227 z pozůstalostního inventáře Daniela Josefa Ignáce von Krisch (MZA Brno, C 2 Tribunál – Pozůstalosti 1636–1783. Dílčí soupis. sig. K 167)

Obr. 5: Titulní list díla Cypriana Soara *De Arte Rhetorica* (R., sig. P.I.bb.11)

Obr. 6: Rukopis na vazbě knihy Cypriana Soara *De Arte Rhetorica* (R. sig. P. I. bb. 11)

Obr. 7: Podpisy Samuela Řehoře von Krisch na předsádce a předeštlí knihy Cypriana Soara De Arte Rhetorica (R. sig. P. I. bb. 11)

Bibliotheksnummer	Büchertitel	Zahl der Bände oder Hefte	Bibliotheks- oder Bibliograph. Fach
777/77	Forsius (Samplio) Secretarie libri 7. et si domo i. hieghi, le forme, le regole gli usi propri. Con aggiunte di bellor. scelte da gl. originalibus. del Giovanni Ciampoli. 2. 577-577.	1 B.	Briefsteller
777/8.	Den in Verfertigung allerhöchster Schreiben Postb. und in Verfertigung allerhöchster Secretarien. 1688.	1 B.	Notariel.
	München, Hof. Lein. Leingyal. 1710. 12 ^o		

Obr. 8: Záznam v rajhradském knihovním repertáři

P. 1227.	! na vložku rukopisu	Katalo	N ^o 7278.
Příloha Secretarius, Der	Der.	Pravit Lingua Latina	
<p>Handwritten text, possibly a list or index of items, including the title 'Secretarius, Der'.</p>	<p>Handwritten text, possibly a list of items or descriptions, including the title 'Der'.</p>	<p>Handwritten text, possibly a list of items or descriptions, including the title 'Pravit' and 'Lingua Latina'.</p>	<p>Handwritten text, possibly a list of items or descriptions, including the title 'N^o' and '7278'.</p>

Obr. 9: Listek knihy Der in Verfertigung Allerhand Schreiben Stets-bereite und vielvermehrte Secretarius z rajhradského listkového katalogu